

ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ АКСІОЛОГІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

Анотація: у статті висвітлюється про необхідність сучасній школі вчителів зі сформованим ціннісним ставленням до педагогічної діяльності, яке розуміється як значущість педагогічної праці для конкретного вчителя, яке визначається його усвідомленими потребами, вираженою цікавістю до педагогічної діяльності і його мети. Багато педагогів та вчених пов'язують цінності педагогічної діяльності з можливістю задоволення матеріальних, духовних потреб майбутніх учителів початкових класів. Цінності відіграють важливу роль у підготовці вчителів початкових класів.

Ключові слова: підготовка, цінності орієнтації, професійна успішність, вчитель, особистість, майстерність, виховання, навчання, професійна культура, професійна діяльність.

На сучасному етапі побудови українського суспільства особливої актуальності набувають питання якості підготовки майбутніх фахівців. В умовах демократизації, духовно-інтелектуального відродження українського народу, гуманізації та гуманітаризації реформованої освіти, росту національної самосвідомості суспільства, активізується проблема духовного збагачення, переосмислення цінностей та ціннісних орієнтацій особистості. Так, у Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті зазначено, що головною метою української системи освіти є формування покоління, здатного створювати й розвивати цінності громадянського суспільства [1, с. 57]. Готовність людини до вибору рішення в ситуаціях стає необхідною передумовою її соціальної і професійної успішності, основи якої повинні закладатися освітою. Для цього необхідний педагог, орієнтований на базові цінності своєї професійної діяльності і здатний до такого проектування освітнього середовища, яке передбачає можливість самовизначення, як для учнів так і для самого вчителя.

Сучасній школі необхідні вчителі зі сформованим ціннісним ставленням до педагогічної діяльності, яке розуміється як значущість педагогічної праці для конкретного вчителя, яке визначається його усвідомленими потребами, вираженою цікавістю до педагогічної діяльності і його мети. Провідна роль у формуванні особистості належить учителю, і в першу чергу, – вчителю початкових класів, адже саме він закладає фундаментальні основи духовності, освіченості, культури та життєвого досвіду дитини. В умовах модернізації національної системи освіти постала необхідність переосмислити нагромаджену практику підготовки педагогів.

У науковій літературі існує велика кількість тлумачень понять та класифікацій цінностей. Теорію цінностей розглядали І.Бех, В.Василенко, А.Здравомислов, І.Зязюн, М.Каган, В.Сластьонін. Методологічні засади формування професійних цінностей і

ціннісних орієнтацій розглядали Г.Балл, І.Бех, В.Волкова, С.Гончаренко, Н.Іванцева, В.Кушнір, І.Козловська, В.Кремень, Т.Левченко, В.Радул, М.Рокич, Г.Тарасенко та ін. Так,

І.Зязюн вважає, що майстерність учителя можна розглядати як найвищий рівень педагогічної діяльності, як вияв творчої активності особистості педагога. При усвідомленні витоків розвитку майстерності, розумінні шляхів професійного самовдосконалення, вчений формулює визначення цієї педагогічної категорії так: педагогічна майстерність – це комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі [2, с. 25]. Головною у педагогічній майстерності визнається творчість, яка частіше виявляється в здатності з максимальною ефективністю, щоразу по-новому та обгрунтовано застосовувати в освітньому процесі різні методи й форми виховання й навчання, професійні знання й особистісні якості. Одночасно воно виражається у створенні педагогічних ідей, способі в навчально-виховній діяльності, і в умінні вирішувати нетипові завдання. Як правило, майстерність пов'язують із великим досвідом працівника, що досконало оволодів своєю професією.

І.Зязюн, В.Огнев'юк та В.Сластьонін неодноразово звертаються до проблеми ціннісних орієнтацій педагога. Розглядаючи структуру особистості вчителя, його професійну самосвідомість, вони виділяють пріоритетне положення професійно-ціннісних орієнтацій, визначаючи їх як стрижень освіти, особистості вчителя. Так, А.Кондратенко вважає, що головними особистісними характеристиками вчителя, які є ціннісними орієнтирами його професійної діяльності, виступають „щедрість душі, любов і постійний інтерес до дітей, готовність віддавати усі свої сили їх розвитку» [3, с. 27]. На думку Г.Тарасенко, цінність завжди тлумачать багатозначно: по-перше, як предмет, що здатний задовольнити ту чи іншу потребу людини; по-друге, як ідеал, до якого прагне людство; по-третє, як норму, якої необхідно дотримуватися; по-четверте, як значущість чого-небудь для особистості або соціальної групи; врешті як культурний код, систему ідентифікації особистості з національною культурою тощо [4, с. 519].

В.Сластьонін виокремлює пріоритетне значення професійно-ціннісних орієнтацій, визначаючи їх як стрижень особистості вчителя, системний компонент професійної культури, що детермінує готовність до освітньої діяльності відповідно до високих духовних цінностей. Дослідник пов'язує цінності педагогічної діяльності з можливістю задоволення матеріальних, духовних потреб учителя й класифікує цінності в такий спосіб: цінності, що сприяють утвердженню вчителя в суспільстві; цінності, що впливають на розвиток комунікативної культури; цінності, що ведуть до самовдосконалення; цінності самовираження; цінності, пов'язані з утилітарно-прагматичними запитами. Розгляд проблематики ціннісних відносин у педагогічній системі безпосередньо пов'язаний з

розвитком культури особистості [5, с.27]. Звертаючись до „живого знання», аналізуючи секрети унікальної освітньої площини, В.Зінченко переконаний, що аксіологічні орієнтири освіти повинні відповідати загальнолюдським цінностям [6, с. 13].

Принципово важливо, що ці вчені пов'язують цінності педагогічної діяльності з можливістю задоволення матеріальних, духовних потреб вчителя і, виходячи з цієї єдності, класифікують цінності педагогічної діяльності в такий спосіб: цінності, що сприяють утвердженню вчителя в суспільстві; цінності, що впливають на розвиток комунікативної культури; цінності, що ведуть до самовдосконалення; цінності самовираження; цінності, пов'язані з утилітарно- прагматичними запитами.

Проблема формування системи цінностей є однією з найактуальніших у професійній підготовці вчителя, зокрема формування стійкого інтересу до тих цінностей майбутньої педагогічної діяльності, що несуть у собі гуманістичний зміст учительської праці. З метою забезпечення цієї умови запроваджують роботу студента за схемою „Я та інші» (аналіз своєї професійно-ціннісної орієнтації, співвідношення власної самооцінки та ін.) (Н.Шмигун). Дана схема спрямована на критичний перегляд життєвого досвіду з переоцінкою значущості різних його компонентів, що сприяло усвідомленню значення тих цінностей, що визнаються майбутнім педагогом. Також доцільно використовувати прийоми виходу в рефлексивну позицію (за принципом рефлексивної діагностики С.Степанова, рефлексивних завдань О.Морозової, комплексу заходів В.Богіна), що сприяють розвитку навичок самоконтролю, самоаналізу студентів своїх навчальних, а в майбутньому професійних дій: - використання полярних профілів; - кольоровий малюнок привабливих та непривабливих моментів професії педагога з позиції студента; - прийоми рефлексивної діагностики, спрямовані на вивчення, аналіз феноменів, пов'язаних з рефлексивною діагностикою образу ідеального педагога, образу „Я-майбутній педагог» тощо.

Таким чином, цінності утворюють основу професійної культури педагога й визначають архітектоніку аксіологічної тканини освітнього простору. Їх потрібно розглядати як один з основних компонентів професійної культури майбутнього вчителя, яка є цілісною, сутнісною, інтегральною характеристикою особистості педагога-професіонала і є умовою й передумовою ефективної професійної діяльності, узагальненим показником професійної компетентності викладача й метою професійного самовдосконалення.

Література

1. Державна національна програма „Освіта» (Україна ХХІ ст.) – К. : МО України, 1994. – 75 с.
2. Педагогічна майстерність : підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.; за ред. І. А. Зязюна. – 3-тє вид., допов. і переробл. – К. : СПД Богданова А.М., 2008. –

376 с. 37 Матеріали III Міжнародної дистанційної науково-практичної конференції «Наукові пошуки XXI століття: молодіжний вимір»

3. Кондратенков А. Е. Труд и талант учителя. Встречи. Факты. Мысли : кн. для учителя / А. Е. Кондратенков. – 2-е изд., испр. и доп. – Москва : Просвещение, 1989. – 208 с.

4. Тарасенко Г. С. Підготовка майбутніх педагогів до реалізації пріоритетних цінностей у вихованні дошкільників засобами природи // Педагогічна освіта: теорія і практика : зб. наук. пр. – Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2012. – Вип. 12. – С. 518-523.

5. Сластенин В.А. Аксиологические основания образования // Ценностные приоритеты общего и профессионального образования : материалы Международной научно-практической конференции. Ч.І. – М., 2000. – С. 26-31.

6. Зинченко В. П. О целях и ценностях образования / В. П. Зинченко // Педагогика. – 1997. – № 5. – С. 3-16.

Билык Т.С.

ФОРМИРОВАНИЕ У БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ АКСИОЛОГИЧЕСКОЙ СОСТАВЛЯЮЩЕЙ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО МАСТЕРСТВА

Аннотация: в статье идет речь о необходимости школе учителей со сложившимся ценностным отношением к педагогической деятельности, которое понимается как значимость педагогического труда для конкретного учителя, которое определяется его осознанными потребностями, выраженной интересом к педагогической деятельности и его цели. Многие педагоги и ученые связывают ценности педагогической деятельности с возможностью удовлетворения материальных, духовных потребностей будущих учителей начальных классов. Ценности играют важную роль в подготовке учителей начальных классов.

Ключевые слова: подготовка, ценности ориентации, профессиональная успешность, учитель, личность, мастерство, воспитание, обучение, профессиональная культура, профессиональная деятельность.

Bilyk T.S.

FORMATION OF THE FUTURE TEACHERS OF THE ELEMENTARY CLASSES OF THE AXIOLOGICAL COMPONENT OF PEDAGOGICAL SKILL

Annotation: the article covers the need for a modern school of teachers with the developed value attitude to teaching, which is understood as the significance of pedagogical work for a particular teacher, which is determined by his conscious needs, expressed interest in pedagogical

activity and his purpose. Many teachers and scholars associate the values of pedagogical activity with the ability to meet the material and spiritual needs of future teachers of elementary school. Values play an important role in the preparation of elementary school teachers.

Key words: training, orientation values, professional achievement, teacher, personality, skill, education, training, professional culture, professional activity.